

Het jaar van de historische buitenplaatsen

Dit jaar gaan tijdens speciale excursies vele toegangshekken voor u open. Dan kunt u een kijkje nemen op een aantal historische buitenplaatsen, prachtig cultuurhistorisch erfgoed. Om dat overeind te houden is nog een hele toer. Daarom vraagt de Stichting Themajaar Historische Buitenplaatsen 2012 uw aandacht met een uitgebreid publieksprogramma. DOOR MARION DE BOO

Het gras is gemaaid en het grind geharkt. Huis te Manpad in Heemstede ligt er tip-top bij. Op het bordes staat 'kasteelhond' Kobus al goeie te kwispelen. Binnen, in de ruime middenzaal met kroonluchter en Louis XVI stoeltjes, steekt kunsthistoricus René Dessing de kaarsen aan. Hij is initiatiefnemer van het Themajaar Historische Buitenplaatsen 2012. "In dit Themajaar willen we mensen laten zien dat er gelukkig nog veel mooie buitenplaatsen zijn en dat we die in stand

willen houden," vertelt Dessing, die zelf op Huis te Manpad woont en werkt als cultuurhistorisch adviseur. "Onze stichting organiseert een achttal evenementen. Steeds meer partijen sluiten zich daarbij aan. Er zijn al minstens 150 evenementen gepland. Excursies, tentoonstellingen, boekuitgaven, fietstochten, bootvaarten en noem maar op." Op www.buitenplaatsen2012.nl zijn alle initiatieven gebundeld. "Ook in Noord-Holland komen er speciale publieksevenementen," weet Klaas de Boer van Landschap Noord-Holland. Hij is cultuurhistorisch expert: "Wij kunnen eigenaren adviseren over het onderhoud van hun parken en tuinen en ook het werk uitvoeren. Wij hebben die specialistische kennis. Van de juiste snoeitechnieken van historisch leifruit tot het kiezen van de juiste kiezels. De verwilderde bolgewasjes, de stinsenplanten, vragen hun eigen benadering. En Landschap Noord-Holland kan ook de ingewikkelde subsidieaanvragen voor het onderhoud van buitenplaatsen verzorgen."

low-ress

nementen," weet Klaas de Boer van Landschap Noord-Holland. Hij is cultuurhistorisch expert: "Wij kunnen eigenaren adviseren over het onderhoud van hun parken en tuinen en ook het werk uitvoeren. Wij hebben die specialistische kennis. Van de juiste snoeitechnieken van historisch leifruit tot het kiezen van de juiste kiezels. De verwilderde bolgewasjes, de stinsenplanten, vragen hun eigen benadering. En Landschap Noord-Holland kan ook de ingewikkelde subsidieaanvragen voor het onderhoud van buitenplaatsen verzorgen."

Linden van 350 jaar oud

Dessing vertelt over de buitenplaats waar hij woont. Huis te Manpad is bijna

Initiatiefnemer van het Themajaar Historische Buitenplaatsen René Dessing (links) weet zich gesteund door de deskundigheid van Klaas de Boer van Landschap Noord-Holland (rechts). FOTO DUTCHPHOTO

Buitenplaatsen als Huis te Manpad zijn van belang voor de cultuurhistorie. De parken rondom herbergen een schat aan natuur: vogels, herten, bomen en stinsenplanten bijvoorbeeld. FOTO HANNEKE VERKLEIJ

vier eeuwen oud, maar is uitzonderlijk gaaf bewaard gebleven, mede omdat het bijna twee eeuwen lang in bezit van dezelfde familie is gebleven. Van 1767 tot 1954 ging het binnen de gefortuneerde Amsterdamse familie Van Lennep in een rechte lijn over van vader op zoon. "Met het erfgoed van je vader en grootvader ga je nu eenmaal anders om dan wanneer je een huis van een ander hebt

voorjaar tegen nachtvorst. Sommige boompjes zijn meer dan honderd jaar oud. Het park kent nog rechte 18e-eeuwse lanen, monumentale tuinbeelden, koetshuizen, een orangerie en andere originele stijlelementen. Zo kijk je door de ramen van de middenzaal langs een rechte lijn, een 'zichtas', dwars door het park. Omgekeerd bieden de zichtassen ook een mooi uitzicht op het huis. "Dit was

leggen van moerassen en meren zoals de Beemster, die dit jaar op de kop af vier eeuwen oud is, en bouwden er pachtboerderijen met een Herenkamer, waar hij van tijd tot tijd logeerde. Later werden dat poldervilla's, weg van de drukke stinkende stad met zijn paardenpoep en vervuilde grachten. Maar ook elders ontstonden buitenplaatsen. Kooplieden in andere steden kopieerden dit gedrag. 's Zomers liep Amsterdam leeg. Wie maar een beetje geld had trok naar buiten. Vermogende Amsterdammers zwermden uit langs de Vecht en richting duinen, van Wassenaar tot Alkmaar en gingen bij elkaar op de thee. "De hele regio, met tienduizenden hectaren grondgebied, was in handen van rijke Amsterdamse kooplieden en daarmee was Amsterdam een soort stad-staat," zegt Dessing. "Je zou van een Amsterdams Arcadië kunnen spreken. In september of oktober gingen de hoezen over de stoelen en dan pakte men alles in om weer voor zeven maanden naar de stad

In Het Jaar van de Historische Buitenplaatsen zijn al 150 evenementen gepland

gekocht," zegt Dessing. "Er groeien linden die al 350 jaar oud zijn." Bijzonder zijn ook de historische fruitrassen – van moerbeï tot kweepeer – in de ommuurde boomgaard. Er groeien allerlei 'lei-peren' die langs een slingerende muur worden geleid. De 'slangenmuur', de langste in West-Europa, houdt warmte vast en beschermt de prille bloesems in het

de gentleman's dream van een rijke Amsterdamse koopman uit de Gouden Eeuw," zegt Dessing. "Dit huis zou zo aan een Amsterdamse gracht kunnen staan."

Weg uit de stad

In de 17e eeuw werd in Amsterdam goed geld verdiend. Rijke kooplieden investeerden hun kapitaal in het droog-

Huis Leyduin bij Vogelenzang is een buitenplaats van Landschap Noord-Holland. Reeën en damherten voelen zich thuis in de bossen en parken van Leyduin, Oud Woestduin en Vinkenduin. FOTO LNH

te gaan. Alleen de tuinman bleef achter en bij zeer rijke families bleef er ook een huishoudster achter." Plaatsjes als Aerdenhout en Heemstede telden afgezien van de buitenplaatsen maar een handvol huisjes, waar dagloners en tuinlieden woonden. Dessing: "Tot in de wijde omgeving van Amsterdam hebben de buitenplaatsen grote invloed op het landschap gehad. Het waren kunstwerken, waar over elk paadje en elke boom was nagedacht."

Veel 18e-eeuwse kooplieden vonden het heerlijk om zelf hun buitenplaats te bedenken en te ontwerpen. Zo heeft de Amsterdamse burgemeester Rendorp Marquette bij Heemskerk ontworpen en met hulp van een meesteraanemer laten bouwen.

"Er heerste een soort keurigheid. Men kopieerde elkaar eindeloos," vertelt Dessing. "Iedereen hield elkaar scherp in de gaten en aapte elkaar na. Ze wilden allemaal Louis-XVI-stoeltjes, staande horloges en kroonluchters. Van die

originele interieurs is jammer genoeg maar weinig bewaard gebleven."

De meeste buitenplaatsen zijn gesloopt

Zo gaaf als Huis te Manpad zijn maar weinig buitenplaatsen bewaard gebleven. Veel huizen gingen telkens in andere handen over. Elke nieuwe eigenaar moderniseerde het huis of nam de tuin op de schop. De meeste 17e-eeuwse koopmanspaleisjes langs de Vecht of de binnenduinrand bezweken vroeg of laat onder de slopershamer. Het bos werd gekapt en de vijver gedempt. Ook de luxe buitens in de Beemster werden allemaal gesloopt. Sommige huizen werden tot kantoor, appartementencomplex of zorginstelling verbouwd en aangepast aan de eisen van de tijd. Vermoedelijk heeft Nederland in voorbije eeuwen ruim 6000 buitenplaatsen gekend. De groslijst van de Stichting Themajaar Historische Buitenplaatsen 2012 vermeldt er nu nog zo'n 550, waarvan 51 in Noord-Holland. Als je alle restanten van buitenplaatsen

De buitenplaatsen waren de zomer-verblijven van Amsterdamse geldadel. 'Klassieke' beelden in de tuin verhoogden hun status. FOTO DUTCHPHOTO7

meetelt kom je op 88. Iets meer dan de helft is nog in handen van particulieren, families, familiestichtingen en dergelijke. De rest wordt beheerd door organisaties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, de Landschappen, gemeenten, zorginstellingen enzovoort. Voor hun werk zijn steeds minder overheids-subsidies beschikbaar. Daarom trekt Dessings stichting nu aan de bel.

Themajaar in twaalf provincies

Om de samenwerking tussen de vele betrokken partijen te versterken en de noodzaak van beheer en behoud op de publieke agenda te zetten, organiseert de stichting zelf acht evenementen. Bij de feestelijke opening in Amerongen, op 29 maart, verschijnt een boek van architectuurhistorica Marina Laméris, die de betekenis van historische buitenplaatsen in ons nationale landschap onderzocht, terwijl fotograaf Roel van Norel ze fotografeerde. Tegelijkertijd gaat het Themajaar op twaalf buitenplaatsen in elke provincie feestelijk van start. Via videoverbindingen komen telkens beelden uit andere provincies binnen om de evenementen met elkaar te verbinden. Er komen vijf thematische rondetafelconferenties voor specialisten en een symposium over de toeristische mogelijkheden van buitenplaatsen.

Een waterval en een Zwitserse brug

Landschap Noord-Holland neemt deel aan het themajaar met speciale excursies. Op de Overplaats, naast speeltuin Linnaeushof in Heemstede, komt er dankzij hulp van Beschermers een nieuwe blikvanger, nadat het oude theehuisje zo'n veertig jaar geleden verloren is gegaan. Voor deze nieuwe blikvanger is een prijsvraag uitgeschreven. Met het winnende ontwerp, 'Mijmer en Focus'

De vervallen theekoepel van de Overplaats krijgt een moderne opvolger: deze 'blikvanger', winnaar van een ontwerpwedstrijd, getiteld 'Mijmer en Focus'. ILLUSTRATIE INBO ROTTERDAM

gedoopt, trekt de zichtas tussen de Overplaats en buitenplaats De Hartekamp aan de overkant van de weg straks weer alle aandacht. "De Overplaats is echt een pareltje in het landschap," verzekert Klaas de Boer van Landschap Noord-Holland. "Dat glooiende landschap zit vol verborgen schatten. Er is zelfs een kunstmatig ravijn waaruit vroeger water in een vijver stroomde. Er werd dan water opgespaard in een waterreservoir en als de eigenaar met zijn gas-

ten voorbij wandelde, werd de waterval aangezet. Inmiddels is de Zwitserse brug bij het ravijn gerestaureerd. Het historische wandelbos is opgeknapt en de karakteristieke vijver van landschapsarchitect Zocher is uitgebaggerd en gerestaureerd." Het Buitenplaatsenpad Zuid-Kennemerland voert langs drie fraaie buitenplaatsen ten westen van Heemstede. In het kader van het Buitenplaatsenjaar komt er een fraaie tentoonstelling over Vijf Eeuwen Bloemperken, op buitenplaats Akerendam in Beverwijk, gesticht in 1637. "Uit elke periode wordt een kenmerkend bloemperk aangelegd," vertelt René Dessing. "Ook komt er een moestuin met vreten groenten en een expositie van oranjerie- en kuisplanten. Met zo'n themajaar hopen we draagvlak te kweken bij een breed publiek voor behoud van al dit historische moois. Juist nu de overheids-subsidies worden afgebouwd is een breed draagvlak heel belangrijk. Dit erfgoed is het meer dan waard!" ●

www.buitenplaatsen2012.nl

De zogeheten Zwitserse Brug in de tuinen van de Overplaats is in oude glorie hersteld en is onderdeel van een interessant wandelpad op deze historische buitenplaats. FOTO GEERT-JAN TJEENK

